

УДК 821.162.1.09

**Хмяльніцкі Мікалай Мікалаевіч**

доктар філалагічных навук, прафесар,  
загадчык кафедры кітайскай філалогіі  
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт  
г. Мінск, Беларусь

**Mikalai Khmialnitski**

Habilitation Doctor of Philology, Professor,  
Head of the Department of Chinese Philology  
Belarusian State University  
Minsk, Belarus  
KhmelnickiNN@bsu.by

## БЕЛАРУСКАЯ РЭЦЭПЦЫЯ ПАЭЗІІ ЛЕАПОЛЬДА СТАФА

У артыкуле разглядаюцца функцыянаванне паэзіі Леапольда Стафа ў літаратурнай прасторы Беларусі праз прызму рэцэптыўнай эстэтыкі. Выяўлены факты прысутнасці і формы ўспрымання яго твораў, прааналізаваны публікацыі, прысвечаныя польскаму паэту. Ахарактарызавана спецыфіка перакладаў хрэстаматыйных вершаў Леапольда Стафа, прапанавана іх літаратуразнаўчая інтэрпрэтацыя, вызначаны перакладчыцкія стратэгіі беларускіх аўтараў (М. Танк, А. Мінкін, А. Лойка і інш.).

**К л ю ч а в ы я с л о в ы:** *рэцэпцыя; польская літаратура; беларуская літаратура; паэзія; літаратурныя сувязі; мастацкі пераклад; традыцыя; лірычны герой.*

## BELARUSIAN RECEPTION OF LEOPOLD STAFF'S POETRY

This article examines the functioning of Leopold Staff's poetry in the Belarusian literary space through the prism of reception aesthetics. The presence and forms of reception of his works are identified, and publications dedicated to the Polish poet are analysed. The specifics of translations of Leopold Staff's canonical poems are characterised, a literary interpretation is offered, and the translation strategies of Belarusian authors (M. Tank, A. Minkin, A. Loika, and others) are identified.

**Key words:** *reception; Polish literature; Belarusian literature; poetry; literary relations; literary translation; tradition; lyrical hero.*

Леапольд Стаф (Leopold Staff; 1878–1957) – вядомы польскі паэт, драматург, перакладчык, творчасць якога з’яўляецца сімвалам неперарывнасці нацыянальнай літаратурнай традыцыі на працягу трох перыядаў яе развіцця – «Маладой Польшчы», міжваеннага дваццацігоддзя (1918–1939 гг.) і другой паловы XX стагоддзя. Л. Стафа вобразна называюць «Апалонам польскай паэзіі», «Нестарам літаратуры Польшчы», «класікам некласічнага стагоддзя», падкрэсліваючы падобнымі азначэннямі яго выключную ролю ў гісторыі прыгожага пісьменства краіны. Ён – аўтар 17 зборнікаў паэзіі, творы якіх – прыклад адметнага сінтэзу самых розных мастацкіх напрамкаў і плыней: рэалізму, імпрэсіянізму, сімвалізму і неакласіцызму. Польскі паэт аддаваў перавагу той ці іншай літаратурна-эстэтычнай парадыгме, паэтыцы ў залежнасці ад гісторыка-культурнай сітуацыі ў свеце і на радзіме, сваіх ідэйна-мастацкіх прыярытэтаў, ад тэмы, настрою ці матэрыялу, які быў цікавым яму ў дадзены момант.

Пытанне рэцэпцыі паэзіі Леапольда Стафа ў беларускай прасторы да сёння не стала прадметам асобнага даследавання, хоць яно, безумоўна, з'яўляецца актуальным і запатрабаваным: вывучэнне шляхоў і форм засваення творчай спадчыны іншанацыянальных аўтараў, у першую чаргу блізкіх нам, славянскіх, спрыяе літаратурнаму ўзаемадзеянню, пашырэнню навуковых даляглядаў, выяўленню спецыфікі трансфармацыі тэксту ў працэсе міжкультурнай камунікацыі. Цікавасць айчынных перакладчыкаў да такіх польскіх аўтараў, як Леапольд Стаф, стала прысутнасць яго паэзіі ў беларускім чытацкім полі – сведчанне яе высокага мастацкага ўзроўню, пацверджанне арганічнага паяднання ў ёй нацыянальнага і ўніверсальнага чыннікаў.

У беларускамоўным перакладчыцкім дыскурсе засваенне паэзіі Л. Стафа пачалося яшчэ ў савецкі час: першыя пераклады яго твораў убачылі свет на старонках перыядычнага друку БССР [1; 2; 3; 4; 5; 6]. А напрыканцы XX – пачатку XXI стагоддзя з'явіліся не толькі новыя перастварэнні стафаўскіх вершаў [7; 8; 9; 10], але і некалькі публікацый розных жанраў, прысвечаныя польскаму класіку [11; 12; 13; 14]. Беларускія даследчыкі не без падстаў адзначаюць, што ўжо «з першых крокаў паэзія Стафа становіцца паэзіяй прызнання, паэзіяй яснай думкі і строгай мастацкай канструкцыі» [13, с. 26], а яго «лірычныя зборнікі <...> адметныя пошукамі ўзвышанага ў паўсядзённасці, імкненнем да прастаты і гармоніі ў выяўленні агульначалавечых пачуццяў» [12, с. 180]; называюць яго «песняром прыроды і любові, адвечных каштоўнасцей і тэм», чыя паэзія «была спосабам абараніць цудоўна прыгожае і чалавека» [11, с. 244]; падкрэсліваюць значэнне гэтага аўтара для нацыянальнай літаратуры: «Стафаўскі ўплыў быў адчувальны на кожным стылёвым павароце польскай паэзіі, надзвычай бурнай, асабліва на пачатку XX стагоддзя і ў міжваенныя гады» [14, с. 22].

На беларускую мову творы Л. Стафа перакладалі розныя аўтары – І. Багдановіч, С. Дзяргай, І. Калеснік, А. Лойка, М. Луцэвіч, П. Макаль, М. Машара, А. Мінкін, Г. Міхальчук, С. Петрыкевіч і інш. Добра ведаў і цаніў паэзію польскага класіка Максім Танк, пра што можа сведчыць запіс ад 25 кастрычніка 1937 года ў яго знакамітых «Лістках календара»: «На дварэ дождж, золь, вецер... Дождж. І, відаць, зацяглы, бо ўсе лужыны ўкрыты воспай дажджавых бурбалак. Прыгадаліся радкі Стафа: *У шыбы дождж звоніць, дождж звоніць асенні...* Па памяці пачаў перакладаць гэты верш...» [15, с. 179–180]. На жаль, пераклад дадзенага твора на сёння не зафіксаваны, аднак Максім Танк перастварыў некалькі іншых вершаў Л. Стафа [16, с. 423–425], не дапусціўшы ў сваіх перакладах вобразна-сэнсавай дэфармацыі арыгінала, захаваўшы яго лексічны склад, граматычны і сінтаксічна-стылёвы лад, празрыстасць паэтычнага радка, глыбіню падтэксту, характар рыфмоўкі.

Прычын звароту беларускага класіка да спадчыны Л. Стафа, думаецца, было некалькі: па-першае, польскі паэт з'яўляўся неаспрэчным аўтарытэтам для многіх пакаленняў творцаў, па-другое, Максіму Танку ён быў блізкі

сваёй прыхільнасцю традыцыі, неакласічным дыскурсам, і, па-трэцяе, яго паэзія прыцягвала гуманістычным пафасам, любоўю да простага чалавека, увагаю да разнастайных праяў паўсядзённасці. І яшчэ. Выбар Максімам Танкам для перастварэння тых ці іншых вершаў Л. Стафа таксама можа быць патлумачаны і яго вернасцю пэўным тэмам, матывам і вобразам, цікавасцю да іх рэпрэзентацыі ў іншых літаратурах.

У кантэксце адзначанага вышэй трэба вылучыць пераклады Максімам Танкам такіх вершаў польскага паэта, як «Маці» («Matka») і «Міцкевіч» («Mickiewicz»). У першым з названых твораў адлюстраваны душэўны стан маці, якая ўжо доўгі час чакае дадому сваё дзіця (на вялікі жаль, як піша аўтар, *яго забралі цені* [16, с. 424]), і цяпер яна штодня сядзіць ля акна *самотная, у змроку, <...> нагой калышучы ўспаміны* [16, с. 424]. Дадзены верш – глыбокая рэфлексія паэта над прызначэннем маці, жанчыны, своеасаблівы гімн яе бясконцай любові і дабрыні, якімі яна адорвае сваіх дзецей, перамагаючы нават смерць. У вершы «Міцкевіч» Л. Стаф звяртаецца да асэнсавання ролі сына навагрудскай зямлі ў гісторыі розных краін і народаў. Галоўная эмоцыя, якую перадае аўтар і захоўвае перакладчык, – гэта сум паэта-рамантыка па роднай зямлі, адарванасць ад якой стала для яго невычэрпнай крыніцай натхнення: *Не ў сілах бронза нежывая / Нам перадаць ні сум вялікі, / Ні як ён жыў здалёк ад краю, / Калі яго ніхто не клікаў* [16, с. 424]. Праводзячы чытача па асноўных «станцыях» жыцця і творчасці класіка польскай літаратуры, Л. Стаф уводзіць метафару адвечнай прасторавай раскрыжаванасці Адама Міцкевіча: *Жыве ён з анямелым смуткам / І з чэрствам пілігрыма горам / Паміж спакойным Навагрудкам / І цёмным штармавым Басфорам* [16, с. 424].

Сапраўднай падзеяй у гісторыі нацыянальнага перакладу стаў выхад зборніка выбранай паэзіі Л. Стафа «Высокія дрэвы» (у адпаведнасці з назвай трынаццатай кнігі польскага паэта), у які ўвайшоў 81 верш з розных перыядаў. Выданне адкрывае грунтоўная прадмова У. Калесніка пад яскравай назвай «Зямное і занябеснае», дзе беларускі даследчык прасочвае фактары фарміравання творчай індывідуальнасці Л. Стафа ў кантэксце культурна-гістарычных і грамадска-палітычных падзей, рэлігійна-філасофскіх ідэй і эстэтычна-мастацкіх пошукаў першай паловы XX стагоддзя. Ва ўступным артыкуле У. Калеснік з веданнем справы вызначае месца і ролю польскага аўтара ў гісторыі нацыянальнага прыгожага пісьменства: «Л. Стаф увайшоў у паэзію як той, хто ўмеў бачыць падабенства эстэтычных асноў класікі і мадэрну, <...> застаўся ў польскай паэзіі ўвасабленнем алімпійскай зраўнаважанасці, шукальнікам і выразнікам ідэі элінскай гармоніі, хоць часта быў у разладзе са светам і з сабою. Ён умеў і пад грукат грому, пошум навальніц захаваць спакой і раўнавагу духу» [7, с. 3–4]. Літаратуразнаўца слухна адзначае, што ў паэзіі Л. Стафа прысутнічаюць эмпатыя і спагада да простага чалавека, услаўленне яго штодзённай працы, заклік адмовіцца ад раскошы і зямных выгодаў на карысць жыцця па хрысціянскіх заповедзях

(жыць з Божай ласкі [7, с. 4]). Аўтар «беларускай прадмовы» падкрэслівае нацыянальна-культурную эрудыцыю, сінкрэтычнасць творчага мыслення Л. Стафа як важную рысу яго паэзіі: «Канвою, на якой паэт любіць выяўляць свае філасофскія і маральна-этычныя ідэі, часта выступаюць евангельскія, біблейскія і антычныя грэчаскія міфы. Нярэдка да гэтага агульначалавечага матэрыялу падключаецца польскі нацыянальны фальклор, апрацаваны і ўзняты да ўзроўню патрыятычнай легенды рамантыкамі і паэтамі “Маладой Польшчы”, а пазней выкарыстаныя сімвалістамі і нават футурыстамі» [7, с. 10].

Беларускамоўны зборнік паэзіі Л. Стафа «Высокія дрэвы», безумоўна, патрабуе асобнага разгляду. Зразумела, што выбар таго ці іншага верша з багатай спадчыны польскага паэта для яго перакладу і ўключэння ў выданне можа быць патлумачаны вядомасцю твора, а таксама індывідуальна-аўтарскай матывацыяй і густам Алега Мінкіна. Кніга дае магчымасць айчыннаму чытачу пераканацца ў тым, што Л. Стаф у сваёй паэзіі выкарыстоўвае як класічныя, так і авангардныя для таго часу (напрыклад, верлібр) віды і жанры паэзіі, дэманструючы адметную паэтыку: ёміста і лаканічна ўжывае лексічныя адзінкі, часам пашырае канатацыю асобных слоў і іх спалучэнняў, стварае выразныя метафары, нечаканыя эпітэты, выкарыстоўвае інверсіі, рознаўзроўневыя паўторы, часам эксперыментуе з паэтычным сінтаксісам і версіфікацыяй. Нездарма Т. Ружэвіч, вядомы польскі паэт другой паловы ХХ стагоддзя, аднойчы заўважыў, што «кантуры твораў Л. Стафа намалёваны дыямантам», падкрэсліваючы тым самым адметнасць яго мастацкага почырку, віртуознасць валодання паэтычнай формай.

У выразна рэалістычную аснову сваіх твораў польскі паэт часта ўплятае абстрактныя паняцці, катэгорыі, ідэі, што надае мастацкай прастору ўмоўны дыскурс, выразны філасофскі кантэкст, экзістэнцыяльную глыбіню. Усе гэтыя моманты павінен быць улічваць перакладчык у працэсе творчай трансфармацыі. Прасочым, як дадзеныя аспекты былі захаваны пры перакладзе хрэстаматыйнага верша Л. Стафа «Высокія дрэвы» («*Wysokie drzewa*»), які з’яўляецца яскравым сведчаннем яго эстэтычна-мастацкіх прыярытэтаў у 1920–1930-я гг. Вобраз-сімвал высокіх дрэваў – увасабленне духоўнай чысціні, прыроднай гармоніі, спрадвечных ідэалаў добра, прыгажосці і свабоды, аб’ект захаплення творцы, сімвал повязі зямнога і нябеснага.

Параўноўваючы арыгінальны твор і яго пераклад, патрэбна адзначыць наступныя моманты. Багаты змест гэтага, як і іншых вершаў польскага паэта, узноўлены А. Мінкіным дастаткова поўна: захаваны асноўныя сродкі мастацкай выразнасці, стылёвыя маркеры і моўныя асаблівасці. Ужо ў самым пачатку твора назіраем канстатацыю прыроднай з’явы і захапленне ёю лірычнага героя, якое ў арыгінале перададзена праз рытарычнае пытанне (у беларускім жа перакладзе выкарыстаны зваротак, што, на нашу думку, некалькі зніжае інтэнсіўнасць убачанага ў вечаровы час): *O, cóż jest piękniejszego niż wysokie drzewa* [17, s. 46] (*О, высокія дрэвы, краса над красою* [7, с. 78]). Шматузроўневы эпітэт у трэцім радку з акцэнтам на гульні

святла і ценю (*Co się pawich barw blaskiem rozlewa* [17, s. 46]) у перакладзе заменены на параўнанне (*Над шматфарбнай, як пер'е паўліна, вадою* [7, с. 78]), але такая трансфармацыя ў цэлым не збядняе пейзажны малюнак, добра перадае праз візуальную мяккасць эмацыянальны стан лірычнага героя. А. Мінкін пры перакладзе твораў Л. Стафа часта выкарыстоўвае лексічнае пашырэнне, што не заўсёды спрыяе цэласнай рэпрэзентацыі мастацкай карціны. Як прыклад прывядзём наступны радок верша «Высокія дрэвы» і яго пераклад: *W brązie zachodu kute wieczornym promieniem* [17, s. 46] (*Вашы постаці ў бронзе згасальных праменняў* [7, с. 78]). Сінестэзійны эффект, падкрэсленая гульня колераў (*Zapach wody, zielony w cieniu, złoty w słońcu* [17, s. 46]), на жаль, у беларускім варыянце перададзены не зусім выразна: *Пах вады, пазалочанай захадам* [7, с. 78]. Але ў цэлым пры трансфармацыі гэтага верша беларускім перакладчыкам удала знойдзены вобразныя, лексічныя і граматычныя эквіваленты, задзейнічаны багаты слоўніковы патэнцыял мовы (напрыклад: *W bezwietrzu sennym ledwo miesza się, kołysze* [17, s. 46] – *У нязрушным паветры зыбаецца, мліцца* [6, с. 78]). А. Мінкін змог таксама перадаць глыбокі сэнс наступных радкоў, вельмі важных у мастацкай структуры верша: *Z wolna wszystko umilka, zapada w krąg głusza / I zmierzch ciemnością smukłe korony odziewa, / Z których widmami rośnie wyzwolona dusza...* [17, s. 46] (*Моўкне ўсё накрысе і ў глухмень западае, / Змярк ахутвае стрункія кроны імглою, / І прывідамі з іх вольны дух вырастае...* [7, с. 78]). Тут навакольны свет паўстае як жывая істота, прырода адухоўлена, нават набывае абрысы міфалагічнай прасторы, на чым абсалютна слушна робіць акцэнт беларускі перакладчык.

Перакладчык імкнецца захаваць рыфму, у тым ліку і ўнутраную, бо для Л. Стафа гэты атрыбут сістэмы вершавання быў вельмі важным, служыў своеасаблівым сродкам гарманізацыі зместу і формы паэтычнага радка. У. Калеснік, маючы на ўвазе спецыфіку перакладчыцкай манеры А. Мінкіна, слушна адзначае як станоўчыя моманты, так і пэўныя праблемы працэсу творчай трансфармацыі: «На беларускі густ падабраў Алег Мінкін для перакладу багата пейзажных вершаў Л. Стафа, напісаных у ключы фальклорна-міфалагічнай персаніфікацыі раслін, жывёл і проста прадметаў <...> перакладчык зацікаўлены перадусім у пераводзе польскага паэтычнага тэксту ў беларускую паэтычна-вобразную канвенцыю, а яна ў нас перадусім фальклорна-напеўная. У гэтай сітуацыі браць курс на максімальнае тэкставае набліжэнне перакладу да арыгіналу значыць знізіць чытэльнасць. Не шмат яшчэ ў нас чытачаў, добра знаёмых з усім багаццем польскай канвенцыі аб паэтычных зносінах, якою віртуозна карыстаецца Л. Стаф» [7, с. 11].

У разрэзе заяўленай тэмы нельга абмінуць нізку перакладаў стафаўскіх твораў у анталогіі «Напярэймы: ад Буга да Варты» (укладальнік і перакладчык – Алег Лойка), дзе змешчана дзевяць яго вершаў («Астатні са сваяе змены...», «Каваль», «Спакой вёскі», «Матыў», «Санет пра волю», «Пагодны позні час асенні», «Надзея», «Джардана Бруна», «Хвіля») [9]. Адзначым, што

многія з гэтых твораў польскага паэта не трапілі ў згаданы вышэй зборнік «Высокія дрэвы». Тэксты Л. Стафа з'явіліся для вядомага перакладчыка і знаўцы польскай паэзіі магутным творчым імпульсам, выклікалі шмат асацыяцый, паралелей і рэфлексій, якія, аднак, не «выпадаюць» з кантэксту мастацкага цэлага, не выходзяць за межы стафаўскай вобразнай прасторы і матыўнай парадыгмы (*Chociaż się wszystko wiecznie zmienia / I chwilia chwili nie pamięta* [17, s. 211] – *Не помніць енк былога енку, / Пануе вечных змен пачатак* [9, с. 81]). А. Лойка пры пераўзнаўленні твораў Л. Стафа засведчыў сваю, адметную перакладчыцкую манеру, асноўнымі рысамі якой з'яўляюцца глыбокае адчуванне арыгінала, досыць свабоднае абыходжанне з першакрыніцай, актыўнае ўжыванне дыялектызмаў, аўтарскіх неалагізмаў і форм слова (*арцыўзоры, знікшышся, кавалд, крэкат, пазлацаны, вірутна, навальнічніла, дажджыла* і інш.). Беларускі перакладчык часта выкарыстоўвае больш інтэнсіўную, чым у арыгінале, сэнсавую градацыю праз лексічнае пашырэнне (напрыклад: *Zaledwo moja, już niczyja* [17, s. 231] – *Мая ўжо нічыя, не мая* [9, с. 81]; *Całą bezkształtną masę kruszców drogocennych, / Które zaległy piersi mej głęb nieodgadłą* [17, s. 26] – *Масу бяскшталтную руды – каштоўныя тоны, / Што леглі ў грудзей маіх глыб неадгадна, крыштальна* [9, с. 78] і інш.), замяняе вобразныя азначэнні першакрыніцы на назоўнікі з падобнай семантыкай: (*Serce hartowne, mężne, serce dumne, silne* [17, s. 26] – *Сэрца думнае, сэрца – сам гарт і сіла* [7, с. 78]). У цэлым стафаўская паэзія ў перакладах А. Лойкі – прыклад адмысловага творчага ўзаемадзеяння, далікатнай індывідуальна-аўтарскай інтэрпрэтацыі зместу і формы арыгінала.

Цікавым аб'ектам для аналізу з'яўляецца адзін з апошніх вершаў Л. Стафа «*Ostatni z tego pokolenia...*», які на сёння мае чатыры беларускамоўныя трансфармацыі, адпаведна: «Адзін я, сяброў пахаваўшы...» (Максім Танк), «Правёў я ўсіх, самотны...» (У. Мархель), «Астатні са свайго змены...» (А. Лойка) і «Правёўшы ўсіх сяброў...» (А. Мінкін). Твор складаецца з трох катрэнаў, напісаны дзевяціскадавікам, мае перакрываваную жаночую рыфму, праўда, часам досыць аддаленую. Польскі паэт, усведамляючы, што з'яўляецца адным з апошніх прадстаўнікоў свайго пакалення ў нацыянальнай літаратуры, не выказвае роспачы па гэтай прычыне, не скардзіцца, знаходзячы суцяшэнне ў прыгажосці і мудрасці навакольнага свету, невычэрпнай энергіі чалавечай культуры. Падкрэслім, што гэты, як і многія іншыя вершы Л. Стафа, трывала знаходзіцца ў кантэксце традыцыі, цытатна і алузійна суаднесены са шматлікімі творамі польскай і сусветнай літаратур, якія паэт цудоўна ведаў, памятаў і на якіх вучыўся паэтычнаму майстэрству. Відавочна, што верш «*Ostatni z tego pokolenia...*» з'яўляецца аўтарскім «водгукам» на вядомы гарацыянскі матыў *exegi monumentum*, у аснове якога – думка аб бессмяротнасці мастака праз створанае ім пры жыцці. Л. Стаф дадае свой, адметны мазок у багатую палітру традыцыі (Я. Кахановскі, А. Міцкевіч, Ю. Славацкі, А. С. Пушкін і інш.), ствараючы асаблівую справаздачу аб сваёй «зямной адысеі»: *Człowiekam kochał i przyrodę, / W przyszłość patrzyłem jasnym okiem / Wielbiłem wolność i swobodę / Zbratany*

*z wiatrem i obłokiem* [17, s. 286] – Любіў людзей, любіў прыроду, / Глядзеў у прышласць светлым вокам, / Вяльбіцель волі і свабоды, / Вятрыскам брат і брат аблокам [7, с. 81]. Паэт глыбока адчувае дыялектыку жыцця, востра ўспрымае зменлівае і спрадвечнае, разумее хуткаплыннасць часу і яго ўздзеянне на творчую асобу: *Widziałem, jak się życie zmienia, / I sam jak życie się zmieniałem* [17, s. 286] – Я бачыў, і як свет змяняўся, / І сам, як свет, спазнаў змяненне [7, с. 81].

Верш «*Ostatni z mego pokolenia...*» Л. Стафа вызначаюць, з аднаго боку, лаканічнасць, інтымныя інтанацыі, адсутнасць высокага стылю, з другога – глыбокі асабісты, агульначалавечы і агульналітаратурны кантэксты. Польшкі паэт-гуманіст, паслядоўнік францішканскай традыцыі, той, хто перажыў дзве сусветныя вайны, мае што сказаць людзям, бо яго выратоўвалі глыбокая вера ў моц культуры, хрысціянскія каштоўнасці, а сілы давала прыманне законаў прыроды, разуменне непазбежнасці жыццёвых трансфармацый, як духоўных, так і фізічных. У апошай страфе свайго твора Л. Стаф даводзіць, што імкнуўся ўслаўляць жыццё і яго шматлікія праявы, аднак ён не пазіцыянуе сябе знакамітасцю, кумірам, аўтарытэтам, хоць для гэтага меў шмат падстаў, а сцвярджае, што ў будучыні яму будзе дастаткова «пустога пакоя» і «ціхай скупой славы» [7, с. 81]. Гэтыя словы Л. Стафа гучаць як своеасаблівы заповіт, глыбокая рэфлексія над сваім жыццём і творчасцю – паэт выбірае цішыню як сімвал гармоніі і мудрасці, бо часам маўчанне, як гэта ні парадасальна, можа сказаць больш за любыя словы.

Беларускія трансфармацыі верша «*Ostatni z mego pokolenia...*» Л. Стафа даюць падставы сцвярджаць наступнае: айчынным перакладчыкі імкнуліся ў першую чаргу перадаць сэнс арыгінала, захаваць лексічныя сродкі мастацкай выразнасці, лінгвастылістычную арганізацыю і версіфікацыйную структуру тэксту. У. Мархель, маючы на ўвазе наяўныя пераклады гэтага хрэстаматыйнага твора Л. Стафа, слухна адзначыў: «Несумненна, розныя падыходы да ўзнаўлення верша засведчылі не толькі своеасаблівае ўспрыманне зыходнага тэксту, але і інтэрпрэтацыю паводле фонавых ведаў. Таму кожная новая версія не так адхіляецца ад першаўзору, як абавязкова штосьці дадае вершу ад сябе і тым самым, несумненна, абагачае арыгінал чытацкім успрыманнем» [14, с. 23].

Такім чынам, прысутнасць паэзіі Л. Стафа ў літаратурнай прасторы Беларусі выяўлена на розных узроўнях і ў розных формах. Беларускія перакладчыкі імкнуліся як мага бліжэй узнавіць на роднай мове арыгінальны тэкст, не парушыць яго вобразна-сэнсавую і кампазіцыйную структуру, захаваць рытмічна разнастайны і багата інструментаваны стафаўскі верш. У беларускіх перакладах, як мы пераканаліся, не быў страчаны матыўны комплекс, экспрэсіўна-стылёвы ключ паэзіі Л. Стафа, пры гэтым старанна перададзена багацце версіфікацыі, адметнасць паэтычнага сінтаксісу – адным словам, усё тое, што робіць спадчыну гэтага аўтара самабытнай старонкай у мастацкай кнізе XX стагоддзя, якая дагэтуль працягвае ўзбагачаць не толькі польскую, але і іншанацыянальныя літаратуры, у тым ліку беларускую.

## ЛІТАРАТУРА

1. *Стаф, Л.* Мір / Л. Стаф ; пер. з пол. І. Калесніка // Чырвоная змена. – 1954. – 22 ліпеня. – С. 5.
2. *Стаф, Л.* Вясна / Л. Стаф ; пер. з пол. М. Танка // Літаратура і мастацтва. – 1958. – 14 чэрвеня. – С. 11.
3. *Стафф, Л.* Кузнец / Л. Стафф ; пер. с пол. О. Румера // Чырвоны сцяг. – 1958. – 22 чэрвеня.
4. *Стаф, Л.* Міцкевіч / Л. Стаф ; пер. з пол. М. Танка // Дзень паэзіі. – Мінск : Мастац. літ., 1974. – С. 251.
5. *Стаф, Л.* Вершы / Л. Стаф ; пер. з пол. У. Мархеля // Далягляды. – 1986. – Мінск : Мастац. літ., 1986. – С. 16–24.
6. На зорных шляхах: з паэзіі народаў свету / пераклады М. Танка. – Мінск : Мастац. літ., 1991. – 334 с.
7. *Стаф, Л.* Высокія дрэвы: вершы / Л. Стаф ; пер. з пол. А. Мінкіна ; прадм. У. Калесніка. – Мінск : Мастац. літ., 1994. – 127 с.
8. *Стаф, Л.* Міцкевіч / Л. Стаф ; пер. з пол. М. Луцэвіч // Першацвет. – 2001. – №12. – С. 29.
9. Напярэймы: ад Буга да Варты. Анталогія польскай паэзіі ХХ стагоддзя : у 2 т. / склад.-пер. : А. Лойка. – Мінск : Энцыклапедыкс, 2003. – Т. 1. – 386 с.
10. Галасы з-за небакраю: анталогія паэзіі свету ў беларускіх перакладах ХХ ст. / склад. М. Скобла. – Мінск : Лімарыус 2008. – 233 с.
11. *Шабловская, И. В.* История зарубежной литературы (XX век, первая половина): учеб. пособие для студентов высших учебных заведений / И. В. Шабловская. – Минск : Экономпресс, 1998. – 382 с.
12. Стаф Леапольд // Беларуская энцыклапедыя: у 18 т. / гал. рэд. Г. П. Пашкоў. – Мінск : Беларус. энцыкл., 2002. – Т. 15. – С. 180.
13. Польская і чэшская паэзія памежжа ХІХ–ХХ стагоддзяў: вучэб.-метадапаможнік для студэнтаў спец. «Славянская філалогія» / аўт.-склад.: А. У. Вострыкава, М. М. Хмяльніцкі. – Мінск : БДУ, 2004. – 64 с.
14. *Мархель, У.* «Як жыццё змяняўся...»: перастварэнні верша «Ostatni z tego pokolenia...» / У. Мархель // Роднае слова. – 2011. – № 11. – С. 21–23.
15. *Танк, М.* Збор твораў: у 13 т. / М. Танк. – Мінск : Беларус. навука. – Т. 9: Лісткі календара. Дзённікі (1941–1959) / уклад.: У. І. Мархель, С. У. Калядка. – 2009. – 590 с.
16. *Танк, М.* Збор твораў: у 13 т. / М. Танк. – Мінск : Беларус. навука. – Т. 11: Пераклады / уклад.: У. І. Мархель, С. У. Калядка. – 2010. – 1025 с.
17. *Staff, L.* Wybór poezji / L. Staff. – Wrocław : Ossolineum, 1970. – 304 с.

*Поступила в редакцию 15.06.2026*